

לדברי רבה ורב יוסף, כל שהלווה נמצא לפנינו, לא יפרע כלל מן הערב (גם אם הלווה מסרב לשלם או שאין לו) — שלא התחייב הערב אלא להעמיד לו אדם בדין, וכגון שהלווה מת או ברח, אז חייב הערב. ואולם רב נחמן הסיק שלא כדבריהם (והלכה כמותו בדינים).
מכר הלווה נכסיו — גובה המלוה מן הלקוחות תחילה ולא מן הערב (ראשונים).

ב. התנה 'על מנת שאפרע ממי שארצה' — אם יש נכסים (— קרקעות ידועות) ללווה, לא ייפרע מן הערב. ואם לאו — אינו צריך להמתין ללווה ולטרוח אחריו לדון עמו אלא יכול להפרע מן הערב (ואם ירצה ייפרע מן הלווה. ר"ת).

התנה בפירוש עם הערב לגבות ממנו תחילה — מחלוקת הראשונים האם יש תוקף לתנאי זה ככל תנאי בדבר שבממון, או שמא פטומי מילי בעלמא הוא.

ג. דין קבלן; אף על פי שיש נכסים ללווה, יפרע מן הקבלן (אם ירצה. רשב"ם). ורשב"ג חולק וסובר שאם יש נכסים ללווה, לא יפרע מהקבלן. ואין הלכה כרשב"ג בהלכה זו (רבה בר נחנה בשם רבי יוחנן).
אם הלווה רוצה לפורעו, אי אפשר לתבוע מן הקבלן. וכן אם אין ללווה אלא זיבורית, א"א לגבות מן הקבלן אלא זיבורית (רשב"א).

ד. נשא ונתן ביד — יפרע מן הערב ולא מן הלווה.
לא נמצאו נכסים לקבלן — חוזר ללווה מדין 'שעבודא דרבי נתן' (ר"ת וש"פ).

לווה שמת והניח יתומים קטנים — נחלקו הראשונים האם גובה מן הערב או הקבלן.

דף קעד

שג. מהן לשונות קבלת ערבות ומהן לשונות קבלנות?

אמר רב הונא: 'הלווה ואני ערב / ואני חייב / ואני פורע / ואני נותן' — כולן לשונות ערבות הן. 'תן לו ואני קבלן / ואני חייב / ואני פורע / ואני נותן' — לשונות קבלנות.
'תן לו ואני ערב' — לשון ערבות. 'הלווה ואני קבלן' — לשון קבלנות (ר' יצחק).
לדברי רב חסדא, כולן לשון קבלנות הן מלבד 'הלווה ואני ערב'.
ורבא אמר להפך: כולן לשון ערבות, מלבד 'תן לו ואני נותן'.
וכן 'תן לו ואני קבלן' — לשון קבלנות (רשב"ם [ורשב"א]; רמ"א). ואין כן דעת הרמב"ם (וכ"ה בשו"ע קכט, יח).

מר בר אמימר אמר בשם אביו שהאומר 'תן לו ואני נותן' — אין למלוה על הלווה כלום. ודחו זאת, שאינו נפטר אלא בשנשא ונתן ביד.

- א. הלכה כרבא, שהוא אחרון (רשב"ם ותוס' וש"פ).
- ב. שטר שכתוב בו 'פלוגי קבלן' — הרי זו לשון קבלנות (ר"י ועוד).
- ג. כל זה מדובר כשהלווה והמלוה באו בדברים ביניהם, אבל אם הערב בלבד דיבר עם המלוה שילוח לפלוני — אין לו על הלווה כלום (רא"ש).

דש. דיין שהוריד את המלוה לנכסי הלווה קודם שתבעו — האם דינו דיין?

היה דיין שעשה כן, וסלקו רב חנין בריה דרב ייבא. והסביר רבא, לפי שהנכסים דינם כערב, והרי אין גפרעים מן הערב תחילה. (הלכך דיין שדן אחרת, הרי הוא טועה בדבר משנה וחוזר (ריטב"א. וע' רמב"ם — אישות טז, טז).

שה. לווה שמת, וקדם הערב ופרע החוב למלוה בלא שהודיע ליתומים על כך — האם באפשרותו לתבוע החזר כספו מן היתומים הקטנים?

ערב שפרע חוב למלוה שמת ללא שהודיע על כך ליתומים — באופן הרגיל אינו יכול לחזור ולתבוע מהם מה שנתן. ונחלקו אמוראים בטעם הדבר; — רב פפא אמר משום שפריעת בע"ח מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו. (יש אומרים שייפרע מהם לכשיגדלו. ויש חולקים. ע' בראשונים כאן; חו"מ קל,ו). ואולם אם כתב לו המלוה לערב 'התקבלתי ממך' — הרי זה כמלוה בשטר ויכול הערב לגבות מן היתומים. כן פרשו רשב"ם ור"ח ור"י מגאש. אבל הר"י בתוס' חולק וסובר שאינו גובה מהיורשים אלא אם כתב הלווה לערב בשטר 'התקבלתי ממך', שהאלים בכך את כחו. רב הונא בריה דרב יהושע אמר: לכך אי אפשר לו לתבעם, מחשש שמא אביהם התפיס למלוה צרורות בחובו, והיתומים הקטנים אינם יודעים לטעון ולחזור אחר דינם. לפי דעה זו, אם ידוע שלא פרע, כגון שהמלוה הודה קודם מותו שהוא חייב, או שאמר 'תנו' (ע' ערכין כב: ורשב"ם), או שנידוהו על שלא רצה לפרוע, ומת בתוך נידויו — באופנים אלו גובה הערב מן היתומים. וכך שלחו מארץ ישראל, וכן הסיקו כאן להלכה.

לשיטת ר"י, אם אביהם השאיר קרקעות — הרי הן משתעבדות לפרעון חובות האב, גם לחובות שבעל פה, וגובה מהם הערב. לא אמר רב פפא לאו בני מצוה אלא בשלא הניח האב קרקעות. ומהרשב"ם משמע שחולק.

כשהמלוה היה נכרי, הסיק רב אשי שלדעת כולם חוששים להתפסת צררי, כי יש להניח שהערב לא היה מקבל ערבות זו לולא שהותפסו לו צררי, כיון שבדיני העכו"ם תובעים תמיד את הערב. ואם הודיע הערב ליתומים שהעכו"ם תובעו, או שב"ד כפאוהו לפרעו — חוזר וגובה מהם, שהרי זה כפורע בשליחותם (חו"מ קל,ז).

שו. א. האם הערב משתעבד לבעל חוב גם כאשר בשעת ההלואה אין ללווה מהיכן לשלם?

ב. האם ערב או קבלן משתעבדים לכתובה, ומדוע?

א. ישנה דעה הסוברת שאין הערב משתעבד לבעל חוב כשאין ללווה נכסים, מפני שאין בלבו גמירות דעת אלא פטומי מילי בעלמא הוא. והסיקו להלכה שמשמעבד תמיד.

ב. ערב דכתובה אינו משתעבד, ואפילו יש לבעל נכסים, כיון שאין דעתו אלא לסייע בזיווגן ולא לפרוע, והרי האשה אינה חסרה בדבר, שבכל אופן חפצה בנישואין. יוצא מן הכלל הוה אבא לגבי בנו, שמשעבד עצמו (עתוס'). ובאופן שהערב משתעבד לכתובה, אומר רשב"ג: על הבעל להדירה הנאה כשמגרשה, כדי שלא יוכל להחזירה — שמא יעשו האיש והאשה קנוניא להפסיד הערב.

קבלן; אם יש נכסים לבעל — משתעבד. ואם לאו — נחלקו אמוראים אם משתעבד אם לאו, ומסקנת ההלכה שמשתעבד. ואב לגבי בנו — לדברי הכל משתעבד.
נחלקו הפוסקים בקבלת קנין — האם הערב משתעבד לעולם או לא (ע' אה"ע קב,ו).

דפים קעד — קעה

שז. א. שכיב מרע שאמר 'מנה לפלוני בידי' — האם נאמן בדבריו וחייבים ליתן מנה לאותו פלוני?
ב. הקדיש כל נכסיו ואמר כשהוא שכיב מרע 'מנה לפלוני בידי' — האם הוא נאמן?
ג. שכיב מרע שהודה — האם צריך שיאמר 'אתם עדי' או 'כתובו'?

א. שכיב מרע שאמר 'מנה לפלוני בידי'; —
אם אין הלה מוציא שטר חוב — הרי כאן מלוה על פה, ולדעת רב ושמואל אינו גובה מן היורשים, ולכן אפילו אמר בפירוש 'תנו' — אין נותנים.
(ולפי מה דקיימא לן מלוה ע"פ גובה מן היורשים, אם אמר 'תנו' — נותנים (וע' להלן).
ואם הלה מוציא שטר, אזי אם הוא מקוים — נותנים לאותו פלוני ואינו צריך להשבע כשאר מי שגובה מנכסים משועבדים (ראשונים עפ"י שבועות מב:). ואם אינו מקוים — אמר 'תנו' הרי קיימו, ונותנים. לא אמר 'תנו' — אין נותנים, שאדם עשוי שלא להשביע את בניו ולכך אמר מה שאמר.
א. גם אם אינו טוען בעצמו שלא להשביע את בני אמרתי, ב"ד טוען עבורו טענה זו (תוס').
ב. מדובר כאן ללא תביעה, אבל אם הלה תבעו וזה הודה לו — אין אומרים בזה 'אדם עשוי שלא להשביע את בניו' ונותנים (תוס').
ג. לפרשב"ם (קמט.), אם מודה על ממון מסוים שהוא של פלוני — נותנים, ואין אומרים 'אדם עשוי שלא להשביע... אלא בחוב. והתוס' (שם) חולקים.
לענין חורת שכיב מרע שהודה, כשעמד — ע' לעיל קמט).

ב. לכאורה נראה מפשט הסוגיא שדינו כנ"ל, שתלוי אם הוציא הלה שטר ואם הוא מקוים. ואולם שיטת בעל המאור שבשטר שאינו מקוים, אפילו אמר 'תנו' אינו נאמן ללא שבועה. והרמב"ן חולק.
א. עוד יש חילוקים בפוסקים אם אמר כן בשעת ההקדש או לאחר מכן. ואם הקדיש כשהוא בריא או שכ"מ (ע' בראשונים כאן; חו"מ רנה,ג).
ב. בריא שהקדיש ואחר כך אמר מנה לפלוני בידי — אינו נאמן. ודוקא בשכיב מרע נאמן משום שאין אדם חוטא ולא לו (תוס' עפ"י גמרא בערכין ושבועות).

ג. רבא נסתפק בדבר ולאחר מכן פשט ספקו ששכיב מרע שהודה אין צריך לומר 'אתם עדי', שאין אדם משטה בשעת מיתה. וכן אצ"ל 'כתובו' — שדבריו ככתובים וכמסורים דמו.

דף קעה

שח. א. שכיב מרע שהודה שחייב מנה לפלוני, האם נאמנים היתומים לומר פרענו?
ב. האם נאמנים לומר חזר ואמר לנו אבא פרעתי?